

tak és részint el is pusztítottak egy bronzkori települést. 1972 őszén Hellebrandt Magdolna leletmentő-hitelesítő ásatást végzett a Pap-dombon, melynek során a füzes-abonyi kultúra településének nyomaira bukkant.

A cigándi víztározó építését megelőzően lehetőségünk nyílt arra, hogy nagy felületre kiterjedő feltárást végezzünk. 2005–2007 között három szezonon keresztül zajló, 3,9 hektáros feltárás során rendkívül nagy mennyiségű, gazdag leletanyag birtokába jutottunk. Jóllehet az egykori tell telepet nagyrészt elpusztították, sikerült 7 sírt megmentenünk és 317 objektumot feltárnunk, valamint 7 kutatóárokkal átvágnunk a telepet övező patakmedret. Az ezekből kikerült házikeramia mellett megtaláljuk a kultúra jellegzetes díszedényeit is.

A lelőhely különlegességét adja egy kút is, amelynek faszerkezete a mocsaras környezetnek köszönhetően viszonylagos épségben megmaradt. A kútból nagyszámú összetört edény is előkerült, melyek egyedi formával és mintakincsrel rendelkeznek. A korsók között számos olyan található, amelyek a kultúra késői, bodrogszerdahelyi fázisának jellegzetes vonásait hordozzák.

Bronzöntésre, fémmegmunkálásra utaló leletek is napvilágra kerültek: a már fent említett kincslelet mellett számos öntőforma és néhány apróbb lelet (ár, tű, spirálgöngy). Szórványként egyetlen aranytárgyat, egy hajkarikát is találtunk.

Koós JUDIT

246. Nagytarcsa, Urasági-dűlő

(Pest megye) R, B, V, Sza, Á

2007. június 21. és szeptember 24. között megelőző régészeti feltárást végeztünk Nagytarcsa 16. sz. lelőhelyén, mely a tervezett M31 autópálya É–D-i irányú nyomvonalára (220×60–80 m) és két lehajtó területére esett. A lelőhely dombháton húzódott, É-ről D-nek lejtett. Az ásatás előtti talajszinthez képest a régészeti objektumok változó, 130–400 cm mélyen voltak, 180–190 m (balti) tengerszint feletti magasságban. A terület talajképző üledéke részben futóhomok, részben aprókavicsos folyóvízi homok volt. A feltárt terület K-i részén (a K-i lehajtó területén) megfigyelhető térszíni mélyedések egykori vízfolyások medrei voltak, lassú feltöltődésük után régészeti jelenség nem volt bennük megfigyelhető. A nyomvonal területén Kr. u. 2–4. századra tehető szarmata kistelepülésként azonosítható objektumrendszer tártunk fel, mely Ny-i, D-i és K-i irányban túlnyúlt az autópálya nyomvonalán. A szarmata település között előkerült három rézkori sír, két késő bronzkori gödör, két kora vaskori gödör, és egy Árpád-kori kemence. A szarmata település objektumait különböző jellegű gödrök és vermek, veremházak, árkok, kemencék és munkagödreik jelentették. A gödrök mélysége – a nyesett felszínhez képest – 20–180 cm között változott, formájuk henger, teknő vagy méhkas alakú volt. Kilenc gödörben állatvázat találtunk, bolygatott vagy

bolygatatlan formában, kutya, marha, ló, szárnyasok maradványaival. A gödrök többségének egyrétegű betöltése volt, de előfordult három-, négyrétegű is. A területen hét veremházat tártunk fel. Formájuk változó: megközelítően négyszögletesek, hosszúkásak vagy oválisak voltak; méretük átlagban 2,5–3,5×4–6 m között változott; mélységük a nyesett felszínhez képest 10–50 cm volt. Némelyikben, többnyire a hosszanti tengelyben, cölöplyukakat tártunk fel.

A területen 20 kemence került elő. Egy részük kifejezetten a kemencével azonos méretű, valószínűleg a kemence számára kialakított gödörben helyezkedett el, más részük csoportban, nagy felületet képező munkagödörhöz tartozott. A kemencék többségének többrétegű alapozása volt, az elsimított platni alatt kerámia-, kő- vagy együttesen kő- és kerámiaalapozása.

Három sírt tártunk fel, 1 középső rézkori férfisírt, 1 – valószínűleg kultikus jelleggel – gödörbe fektetett gyermek sírját (rézkor), és 1 bolygatott gyermeksírt. A feltárt terület É-i részén, mintegy 5 m mélységű, 4 m átmérőjű kutat tártunk fel, melyben két bolygatott állatvázon és néhány kerámiadarabon kívül nem került elő lelet. A kút agyagos fenekét a betöltés és az altalaj összetételének különbségéből és szerves anyag tartalmából lehetett csak megállapítani. Az objektumok között hosszabb-rövidebb árkok húzódtak, 15–250 cm mélységgel, 30–200 cm szélességgel.

A feltárt terület É-i részén ritkásabb, míg a középső és D-i területen sűrűbb volt az objektumháló. Északon K–Ny-i irányban átszelő keskeny árok zárta le a szarmata telepet. Ettől nem messze, D-re került elő a kút. A kúttól délebbre, a terület felső harmadánál, középső és K-i oldalán kerültek elő a gödörházak, kivéve kettőt, melyek innen mintegy 180 m-rel K-re a K-i lehajtó területén álltak. Az objektumháló a terület DNy-i részén volt a legsűrűbb, itt több egymásba alakított gödör, árok, kemence és munkagödreik helyezkedtek el. A szarmata telep É-i részét talán lakóterületként, D-i részét műhelyterületként lehet azonosítani.

Az objektumokból kiemelt leletanyag döntő hányada szarmata kerámia, de előfordult közöttük őskori (neolitikus, rézkori, bronzkori) és középkori (Árpád-kori) lelet is. A leletek egynegyede állatcsont, előkerült továbbá néhány fémtárgy is: egy érem, néhány fibula, karperecek.

Munkatársak: Reményi László, Bocsi Zsófia, Jordán Viktória, Kisjuhász Viktória, Nagy Gábor, Németh Borbála, Tolnai Katalin, Urbán Máté.

MÉSZÁROS ORSOLYA

247. Nagytevel, Csuszkáti-dűlő

(Veszprém megye) U

2007. július 30. és augusztus 9. között folytattuk az őskori kőbánya feltárást. A 2005-ben kibontott területtől D-re 20 m hosszú, 1 m széles kutatóárkot húztunk, amit az objektumok jelentkezése után 5 m-rel meghosszabbított-

tunk K-i irányban és a bányagödrök mentén 3 szelvényt jelöltünk ki.

Öt új bányagödröt találtunk, amelyből hármát tárunk fel teljesen, a nagy terjedelmű 2 sz. objektum részben tisztázatlan, a 4. sz. objektum pedig csak metszetben látszik egyelőre. A kibontott objektumok részben értelmezik a 2005-ben megfigyelt jelenségeket is. A bányagödrökben közvetlen korhatározó leleteket nem találtunk, az 1. sz. objektum mellett voltak helyidegen anyagból készült eszközök (ütőkövek, kalapács). A sárga löszös kitöltésű gödrök esetében felmerül viszonylag korai (Würm végi) datálás is. A területen a következő objektumokat különítettük el:

2007/1 objektum: Az árok 0–5 m közötti szakaszán, az árok és a II. szelvény közti tanúfal alatt kisméretű, kb. 1,8 m hosszú, 1,2 m széles, 0,6 m mély, alul sárga mállott márgás, löszös kitöltéssel, felette kőzettörmelék. Sok, részben megmunkált tűzkőtörmelékkel. A gödör szegélye mentén ütőkövek (az árokban egy és a szelvényben több). Teljes mértékben feltártuk.

2007/2 objektum: Az árok 15–20 m közötti szakaszán és az I. szelvényben a szálkőzet leszakadó É–D irányú pereme mellett sekély folyosószerű képződmény, az árokba eső részén lemélyített gödör. Keleti irányba kb. 1,5 m széles pillér osztja két részre, a K-i rész alja fehér, összecementált mészmárga, tűzkőgumókkal. Kitöltése vörös agyagos kőzettörmelék, alul sárgás mészmárga. A lapos részen kevés tűzkő a törmelékben, a gödör mélyebb részén sok tűzkő. Megfigyelhető méretei: min. 4 m széles, belső mélyebb gödre 1,7×1,2(?) m, mélysége 0,9 m. A „pillér” vastagsága 1,2–1,8 m közötti, hossza 2,4 m (É felé folytatódik). Nagyobb részét feltártuk, de nem kizárt, hogy összefügg a 2005-ben feltárt törmelékfelszínnel.

2007/3 objektum: Az árok 9–12 m szakaszán és a III. szelvényben (D és É rábontás) kitöltése vörös agyagos kőzettörmelék, alul sárgás löszös mészmárga. Teljes mértékben feltártuk. Hossza 3,1 m, szélessége 1,7 m, legnagyobb mélysége 0,7 m. Oldalában nagyobb méretű tűzkőgumók, sok tűzkő (tömb, gumó) került elő belőle. A gödör D-i részén lépcsős „lejárót” figyelhettünk meg. A gödörtől DNy felé 0,8×0,3 m kiterjedésű, 0,45 cm mélységű gödör volt a szálkőzetben (nem jelöltük külön objektumnak), vagy valószínűleg próbagödör.

2007/4 objektum: Az árok 20–25 m közötti szakaszán jelentkezett elsősorban a D-i metszetfalban. Valószínűleg D felé nyílt. Kitöltése homokos, löszös, alatta vörös agyagos kőzettörmelék. Sok kovattörmelék került elő a tetejéről. Az árokban 0,8 m mélységig tudtuk megfigyelni, valós méreteit nem ismerjük.

2007/5 objektum: Az árok 0–5 m és 5–10 m közti tanúfala alatt kisebb gödör. Hossza 1,2 m, megfigyelt szélessége >1 m. Mélysége 0,5 m. Kitöltése löszös mészmárga. A peremi részeket kivéve teljesen feltártuk.

A feltárt objektumokat összevetettük a korábbi objektumokkal és a geofizikai felméréssel. A gödrök helye rendre a kimutatott anomáliákkal esett egybe.

A leletanyag a Magyar Nemzeti Múzeumba került.

Munkatársak: Regenye Judit, Simán Katalin régészek, Holl Balázs geodéta.

T. BÍRÓ KATALIN

248. Nádudvar határa

(Hajdú-Bihar megye) U, B, Sza, A

A Nádudvar–Hajdúszoboszló között lefektetett gázvezeték javítási és építési nyomvonalra több régészeti lelőhelyet érintett, melyek területén a Hajdú-Bihar Megyei Múzeumok Igazgatósága 2007-ben megelőző feltárást végzett. A térinformatikai méréseket és feldolgozást az Archeodata Bt. folytatta.

Büte I.: A településtől É-ra október 1. és november 7. között végeztük a feltárást. A lelőhely földművelés alatt álló területen helyezkedik el egy alacsony földháton. A gázvezeték közel 200 m hosszan haladt keresztül egy avar kori telepen. Feltártuk egy valószínűleg avar kori tanya 1 épületét és a hozzá tartozó 2 árkot. A ház 3×4 m nagyságú, négyzetes alakú, közepesen mély, egyenes falú, melynek padlóját többször megújították. A két árok É–D-i tájolású, sekély, rézsús falú. Leletanyaga nagyon szegényes kerámiatöredék és állatcsont.

Demeri-kút: A Kösely-pataktól K-re, a Sebes-halomtól D-re a Hortobágyi Nemzeti Park területén október 1. és november 7. között végeztük a feltárást. A lelőhely védett legelőn helyezkedik el egy hosszan elnyúló, alacsony földháton. A kivitelezési munkák közben néhány sötét objektum feltárást észleltünk az árok oldalában és sok római császárkori (szarmata) kerámiadarabot, állati csontokat és paticsot találtunk a kitermelt földben. A nyomvonal közel 850 m hosszan haladt keresztül a szarmata telepen. Feltártunk 7 neolitikus, 2 bronzkori, 38 szarmata objektumot. Az őskori jelenségek a lelőhely Ny-i, míg a szarmata gödrök a K-i részén találhatók. A megfigyelt jelenségekből 1 sír, 1 épület, 2 árok, 43 gödör.

A zsugorított csontvázas gyermeksír valószínűleg őskori, melléklet nélküli.

A *neolitikus* gödrök nagyméretűek, mélyek, befelé szűkülő falúak. A kút kerek, 1,4 m átmérőjű és tartószerkezetnek nyomát nem észleltük. Leletanyaguk nagyon gazdag, rengeteg kerámiatöredéket (oltárt is), állatcsontot, paticsdarabot, orsógombot, csonteszközöket, kagylókat, őrlőkődarabot, obszidiánt találtunk.

A két közepes méretű, mély, enyhén öblösödő falú bronzkori gödör kerámiatöredékekben nagyon gazdag volt. A szarmata objektumok legnagyobb része méhkas alakú gödör, melyek általában 1–2 m átmérőjűek és 0,4–2 m mélyek. Néhány gödör alján vörös, átégett réteg volt, ezekben az objektumokban az állatcsontok aránya megnőtt. A településen előkerült leletanyag összetétele nagyjából megegyezik a hasonló korú falvak szokásos leleteivel.

A kerámia legnagyobb részét a különböző méretű, kézi korongon készült, homokkal soványított fazekak